

Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle ehdotuksesta yhteiseksi toiminnaksi vakavan ympäristöriskollisuuden torjunnaksi (yhteinen toiminta ympäristöriskoksista)

Valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:n mukaisesti lähetetään Eduskunnalle muistio Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklaan perustuvasta ehdotuksesta yhteiseksi toiminnaksi vakavan ympäristöriskollisuuden torjunnaksi.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1999

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

Lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist

EHDOTUS YHTEISEKSI TOIMINNAKSI VAKAVAN YMPÄRISTÖRIKOLLISUUDEN TORJUNNAKSI

1. Yleistä

Euroopan unionin jäsenvaltio Tanska on tehnyt Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan 2 kohdan b alakohdassa määrätyn aloiteoikeuden nojalla ehdotuksen yhteiseksi toiminnaksi vakavan ympäristörikollisuuden torjunnaksi. Tanska on esittänyt aloitteensa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan monialaisen työryhmän kokouksessa 5.2.1999. Ehdotus on esitelty K.4 -komitean kokouksessa 23.—24.2.1999, joka on päättänyt antaa ehdotuksen rikos- ja yhteisöoikeutta käsittelevän työryhmän käsiteltäväksi. Ehdotus on esitelty tälle työryhmälle 1.—2.3.1999 pidetyssä kokouksessa. Tässä vaiheessa työryhmän tavoite on lähinnä arvioida yhteisen toiminnan tarpeellisuus. Tämä muistio perustuu asiakirjaan 5579/99 CK4 10 CRIMORG 13 JUSTPEN 5 ENFOPOL 8.

2. Pääasiallinen sisältö

Yhteisen toiminnan tavoitteena on torjua vakavaa ympäristörikollisuutta yhdenmukaisella jäsenvaltioiden lainsäädäntöä sekä tehostamalla jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä ja erityisesti tietojen vaihtoa ottaen huomioon, että ympäristörikoksilla on usein valtioiden rajat ylittäviä vaikutuksia.

Yhteisen toiminnan 1 artiklassa määritellään vakava ympäristörikos raskauttavien asianhaarojen vallitessa tehdyksi kansallisen ympäristölainsäädännön vastaiseksi teoksi tai laiminlyönniksi, joka aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa ympäristölle merkittävää vahinkoa. Artiklassa on esitetty tällaisina tekona tai laiminlyöntinä ilman, veden, maan tai maapohjan saastuttaminen taikka jätteiden tai vastaavien aineiden varastointi tai hävittäminen. Artiklassa on lisäksi määritelty, mitä tarkoitetaan raskauttavilla asianhaaroilla ja mitä muita seikkoja voidaan ottaa huomioon arvioitaessa rikoksen laajuutta.

Yhteisen toiminnan 2 artiklassa asetetaan

jäsenvaltiolle velvollisuus varmistaa, että kansallinen rangaistustaso vakavista ympäristörikoksista on riittävä ja että oikeushenkilöt voidaan saattaa niistä rikosoikeudelliseen vastuuseen. Lisäksi artiklan mukaan on varmistettava, että kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa rikokseen liittyvien välineiden ja tuoton takavarikoimisen ja menetetyksi tuomitsemisen. Vakaviin ympäristörikoksiin on 2 artiklan mukaan sovellettava Euroopan neuvostossa vuonna 1990 tehtyä rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevaa yleissopimusta. Vakavasta ympäristörikoksesta tuomittua henkilöä on voitava estää tai pitää sopimattomana osallistumaan virallista lupaa tai suostumusta edellyttävään toimintaan tai toimimaan tällaista suostumusta tai rahastoa edellyttävän oikeushenkilön perustajana tai johtajana, jos tosiasioista ilmenee vaara, että asemaa tai toimintaa voidaan käyttää väärin. Lisäksi jäsenvaltion on varmistettava, että tehokkaat vahingonkorvausta ja ympäristön palauttamista koskevat säännökset tulevat sovellettavaksi.

Yhteisen toiminnan 3 artiklan mukaan valvontaviranomaisilla tulisi olla käytettävissä tavanomaisten pakkokeinojen, kuten etsinnän ja takavarikon lisäksi sellaisia tutkintavaltuuksia ja -menetelmiä, että ne voivat tehokkaasti tutkia törkeitä ympäristörikoksia ja asettaa niistä syytteeseen.

Yhteisen toiminnan 4 artiklassa on määryksiä jäsenvaltion viranomaisten toimivalta. Viranomaisella on oltava toimivalta valtion alueella tai siellä rekisteröidyssä aluksessa tehtyihin rikoksiin taikka jäsenvaltion kansalaisen, jäsenvaltiossa vakituisesti asuvan tai siellä sijaitsevan oikeushenkilön tekemiin vakaviin ympäristörikoksiin. Toisen valtion alueella tehtyyn rikokseen voidaan edellyttää kaksoisrangaistavuuden vaatimusta. Lisäksi jäsenvaltion viranomaisten toimivallan tulee ulottua rikoksiin, joiden vaikutukset ulottuvat tai on tarkoitus ulottua valtion alueelle.

Yhteisen toiminnan 5 artiklassa velvoitetaan sovittamaan yhteen ympäristörikollisuuden torjunnasta vastaavien eri kansallisten viranomaisten toimet.

Yhteisen toiminnan 6—9 artikla sisältävät jäsenvaltioiden väliseen oikeudelliseen yhteistyöhön liittyviä määräyksiä. Yhteisen toiminnan 6 artiklassa asetetaan jäsenvaltioille velvollisuus tehdä laajamittaista yhteistyötä vakavien ympäristörikosten tutkimuksessa ja syytteen asettamisessa. Erityisesti valtioiden tulee pyrkiä tehostamaan niiden välistä keskinäistä oikeusapua. Yhteisen toiminnan 7 artikla sääntelee valtioiden välistä tietojenvaihtoa vakavista ympäristörikoksista rikostutkiminnan tai syytteen asettamisen helpottamiseksi sekä puhdistus-, ehkäisy- tai turvaamistoimenpiteisiin ryhtymiseksi. Yhteisen toiminnan 8 artiklassa on säännökset rikosprosessin siirtämisestä jäsenvaltiosta toiseen sekä rangaistuksen täytäntöönpanosta toisessa jäsenvaltiossa. Yhteisen toiminnan 9 artiklassa velvoitetaan jäsenvaltio nimeämään vähintään yksi yhteysviranomainen, joka huolehtii vakavien ympäristörikoksia koskevan tiedon keräämisestä ja vaihtamisesta muiden jäsenvaltioiden kanssa ja joka on tavoitettavissa vuorokauden ympäri.

Yhteisen toiminnan 10—13 artiklassa luodaan järjestelmä, jonka avulla vakavia ympäristörikoksia koskeva tieto ja asiantuntemus on kaikkien jäsenvaltioiden käytettävissä. Yhteisen toiminnan 10 artiklan mukaan joko neuvoston sihteeristö tai Europol laatii, ylläpitää ja hoitaa rekisteriä, johon kerätään tietoa jäsenvaltioissa olevasta vakavan ympäristörikollisuuden torjuntaan liittyvästä erityisasiantuntemuksesta, -taidoista ja osaamisesta. Jäsenvaltion on 11 ja 12 artiklan mukaan toimitettava rekisteriin tietoja hankkimastaan erityisasiantuntemuksesta, joka sen mielestä tulisi olla kaikkien jäsenvaltioiden käytössä. Näistä tiedoista on esitettävä yksityiskohtainen kuvaus sekä kyseisen asiantuntijan yhteystiedot. Jäsenvaltio vastaa tietojen ylläpidosta. Yhteisen toiminnan 13 artiklan mukaan jäsenvaltioilla olisi joko käyttöoikeus tiedoista laadittuun rekisteriin tai kopio rekisteristä. Jäsenvaltiot olisivat suoraan yhteydessä toisiinsa halutessaan käyttöönsä rekisteriin ilmoitettua asiantuntemusta. Jäsenvaltio ei olisi suoraan oikeutettu hyödyntämään rekisteriin ilmoitettua asiantuntemusta vaan käytön säännöistä ja ehdoista sovittaisiin aina asianomaisten jäsenvaltioiden kesken.

Yhteisen toiminnan 14 artiklassa edellytet-

tään, että jäsenvaltiot ryhtyvät toimiin allekirjoittaakseen Euroopan neuvoston yleissopimuksen vuodelta 1998 ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin (jatkossa ympäristörikossopimus). Yleissopimuksen ratifiointiin tulisi ryhtyä 1 päivä kesäkuuta 2000 mennessä. Jäsenvaltioiden tulisi välttää varaumien tekemistä sopimukseen. Yhteisen toiminnan 15 artiklan mukaan neuvosto arvioi vuoden 2000 loppuun mennessä, miten jäsenvaltiot ovat täyttäneet yhteisen toiminnan mukaiset velvollisuutensa ja tarvitaanko mahdollisesti jatkotoimia.

Amsterdamin sopimuksen tultua voimaan 1.5.1999 yhteinen toiminta muutettaneen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 34 artiklan mukaiseksi puitepäättökseksi.

3. Vaikutus Suomen lainsäädäntöön

Suomen aineellinen lainsäädäntö vastaa olennaisilta osin yhteisestä toiminnasta laaditun luonnoksen asettamia vaatimuksia. Suomi voi antaa yhteisessä toiminnasta esitettyä oikeusapua kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain säännösten mukaisesti (4/1994). Suomen rikosoikeudellinen järjestelmä ei tunne artiklan 2 mukaista rangaistuksenluonteista kelpoisuuden menettämistä, eikä Suomi voisi sellaista hyväksyä. Luonnoksessa on myös sellaisia elementtejä, jotka vaatisivat lainsäädännön muuttamista.

Muutospaineita aiheuttaa artiklan 8 kohdassa 1. esitetty mahdollisuus rikosoikeudenkäynnin siirtämisestä. Suomi ei ole liittynyt toimivallan siirrosta rikosasioissa vuonna 1972 tehtyyn yleissopimukseen, eikä oikeudenkäynnin siirtäminen ole mahdollista kuin pohjoismaiden välillä. Artiklan 8 kohdan 2. osalta on todettava, että rangaistuksen täytäntöönpano voidaan pohjoismaiden välillä siirtää Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta annetun lain mukaisesti (326/1963). Muiden kuin pohjoismaiden välillä voidaan vapausrangaistus tai menettämisseuraamus panna täytäntöön kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain mukaisesti (9/1994) tai rangaistuksen täytäntöönpano siirtää Euroopan neuvoston tuomittujen siirtämistä koskevan yleissopimuksen nojalla (312/1987).

Suomi on allekirjoittanut Euroopan neuvoston ympäristörikossopimuksen 4.11.1998

ja sopimus on tarkoitus ratifioida vuoden 2000 alkupuolella.

4. Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto katsoo, että yhteinen toiminta on sisällöltään tärkeä ja suhtautuu asiaan myönteisesti. Valtioneuvosto katsoo kuitenkin, että kaksinkertaisen tai tarpeettoman

työn välttämiseksi tulee ensin arvioida yhteisen toiminnan tarpeellisuus selvittämällä jäsenvaltioiden nykyisen lainsäädännön puutteet. Jos puutteita havaitaan, tulee selvittää, miten jäsenvaltioiden liittyminen Euroopan neuvoston ympäristörikossopimukseen vaikuttaa puutteisiin. Yhteisen toiminnan tarpeellisuuteen ja sisältöön voidaan ottaa perusteltu kanta näiden selvitysten valmistuttua.